

Cirkels kvadratur.

Olga Slavnikova
Dmitrij Birjukov
Irina Bogatyrjova
Anna Lavrinenko
Eduard Lukojanov
Olga Onojko
Boris Pejgin
Andrej Simonov
Sergej Sjargunov
Aleksandr Snegirjov
Viktoria Tjukarnejeva

Cirkelns kvadratur.

Översättning från ryska
Mikael Nydahl · Janina Orlov · Kristina Rotkirch
Ola Wallin · Ann Wikström

ERSATZ

© 2013 Ersatz samt resp. författare
Översättning från ryska Mikael Nydahl, Janina Orlov,
Kristina Rotkirch, Ola Wallin & Ann Wikström
Redaktörer Anna Bengtsson, Ola Wallin & Ann Wikström
Korrekturläsare Wera Minth
Omslag Christer Jonson
Grafisk form & sättning Ola Wallin
Tryck Spindulys, Litauen 2013
ISBN 978-91-87219-42-9

Boken är framtagen med finansiellt
stöd från Pokolenijefonden

www.ersatz.se

OLGA SLAVNIKOVA <i>En ovanligt begåvad generation</i>	7
IRINA BOGATYRJOVA <i>Stjärnor över Teletskoje</i>	13
IRINA BOGATYRJOVA <i>Anfallet</i>	35
ANNA LAVRINENKO <i>Berättelser om den gamla Teatern, enligt en okänd författares anteckningar</i>	47
EDUARD LUKOJANOV <i>Maj</i>	83
EDUARD LUKOJANOV <i>En hjältedöd</i>	89
ANDREJ SIMONOV <i>Hemmaliv under jorden</i>	109
ALEKSANDR SNEGIRJOV <i>Hur lång tid har jag kvar?</i>	133
SERGEJ SJARGUNOV <i>Till Tjetjenien, till Tjetjenien!</i>	151
DMITRIJ BIRJUKOV <i>Snö-Gorkij</i>	173
VIKTORIA TJUKARNEJEVA <i>Jag ville bara så gärna leva</i>	195
BORIS PEJGIN <i>Sergej Ipsilantis liv</i>	231
OLGA ONOJKO <i>Huset på andra sidan ödetomten</i>	279

En ovanligt begåvad generation

IDENNA bok presenteras rysk prosa av en ny generation. Bokens författare har aldrig levt under sovjetregimen – eller så var de små barn när sovjetväldet föll samman i Ryssland. De är nya människor och helt nya författare. De är i alla avseenden befriade från det sovjetiska arvet. De upplever ingen nostalgi och hyser ingen sympati för den konst som i dag försöker göra allt sovjetiskt till en modetrend. De kämpar inte med ett sovjetiskt förflutet, till skillnad från äldre författargenerationer som har ägnat en stor del av sitt arbete åt den frågan.

De nya författarna helt enkelt lever, och de skriver helt enkelt om det som omger dem. Och detta »helt enkelt« är mycket värdefullt och viktigt. Det kommer sig av att den här nya generationen ryska prosaister äntligen har förmått se samtiden i hela sin omfattning. Utan att överdriva kan man säga att detta är den ärligaste och mest omedelbara litteratur i Ryssland sedan år 1917 då den ödesdigra oktoberkuppen inträffade.

Varför heter boken *Cirkelns kvadratur*? Därför att bokens författare och – inte minst viktigt – deras unga läsare lever i ett svårdefinierat samhälle. De uppgifter som livet ställer dem inför saknar ofta lösningar. Att lösa det olösbara, uppfylla det ouppfyllbara – det är kraven som ställs på den unga människan i den oförutsägbara ryska verkligheten av i dag. För de unga finns inga färdiga algoritmer enligt vilka livet, karriären och framgången ska byggas upp. Man kan inte säga att den och den

ansträngningen ofelbart kommer att leda till det ena eller andra resultatet. Allt kan bli precis tvärtom. Det finns inga garantier, men allt är möjligt. Just det svårdefinierbara systemet som plötsligt ersatte den sovjetiska »övertygelsen om morgondag« överansträngde hela föräldragenerationen till dessa unga människor under det stormiga nittioalet. Men barnen anpassade sig förvånansvärt väl och de kan inte längre ens föreställa sig hur man kunde röra sig i upp trampade fotspår och veta hela sitt framtida öde. I Ryssland är detta faktiskt en principiellt ny mentalitet, ett nytt sätt att se på världen.

Litteraturen som en verksamhet där inga resultat är givna nådde den nya generationen precis i rättan tid, trots att det verkar som om man i Ryssland, liksom överallt i världen, tycks läsa allt färre böcker. Litteraturen som konstform klarar inte konkurrensen från underhållningsindustrin. Den nya generationen är också en generation av datoranvändare: datorspelen och bloggofären berövar boken dess potentiella läsare. I Ryssland förvånas situationen av att det sovjetiska systemet för bokdistribution förstördes och nya distributionskanaler har ännu inte byggts upp. De jättelika ryska vidderna visade sig ogenomträngliga för den ryska romanen. Stora nätbokhandlar skickar bästsäljare till de ryska provinserna medan nya romaner sällan når utanför Moskva och Sankt Petersburg.

Icke desto mindre låter den unga generationen allt mer självsäkert tala om sig i poesin, prosan och dramatiken. I Ryssland kallas den »Generation Debut«.

Bookerpriset som tack vare sir Michael Caines ansträngningar överfördes från brittisk till rysk mark i början av nittioalet har tillfört den ryska romanen nya impulser. Och i slutet av samma

årtionde skapades ett pris för unga författare, som möjliggjorde uppkomsten av den nya litteratur vars företrädare ni just nu håller i era händer.

Debutpriset instiftades år 2000 av Andrej Skotjs humanitära fond »Pokolenije« (Generation). Andrej Skotj är ledamot i den statliga ryska duman och grundade en gång Pokolenije som en medicinsk fond som ska ägna sig åt att understödja ryska kliniker ute på landsbygden och hjälpa barn och äldre. Debutpriset är fondens enda stora projekt inom kultursektorn. Under sin tioåriga existens har priset lyckats uppnå en anseelig status i landet.

I fråga om ålder är priset strängt reglerat: de sökande får inte vara äldre än tjugofem år. Det ryska litterära samfundet betraktade till en början Debut med viss skepsis. Tvivlen gällde framför allt frågan om huruvida unga människor över huvud taget har något att säga en erfaren läsare. Skeptikerna hävdade att en person i den åldern visserligen är kapabel att göra sina första erfarenheter som författare, men har knappast tillräcklig livserfarenhet för att skriva en novell eller roman.

Likväl har priset visat att människans livserfarenhet i varje skede av livet är fullständig och sig själv nog. Det man vet om livet i tjugooårsåldern förträngs när man närmar sig trettio. Det man kan skriva som tjugooåring skriver man inte längre vid fyllda trettio. Då skriver man annat. Hur underligt det än kan låta lever de flesta författare utan sin första bok, den existerar bara som idé eller skiss. Debut stimulerar ryska författare till att fullborda denna första bok. Priset uppmuntrar en litterär fixering av den unika erfarenhet som kan kallas chocken vid mötet med vuxenlivet. Det gäller inte bara människans nya existentiella status. Det handlar även om vardagen. För första

gången sköter man själv sina ärenden i banken och kontakterna med de kommunala inrättningarna och försäkringsbolag; nu fyller man själv i sina blanketter och ingen annan för din talan i olika instanser. Och plötsligt känner sig människan vansinnigt ensam i världen. Detta slags ensamhet bär som all ensamhet på en stor konstnärlig potential. Debutpriset bärgar den allra första litterära skörden av en generation författare och detta sker en gång om året.

Det kan låta otroligt, men varje år mottar prisnämnden mellan 30 000 och 50 000 ansökningar i manuskriptform. En stor grupp experter arbetar med den inkommande strömmen av manus: kritiker, litteraturjournalister, författare. Sedan drygt fem år tillbaka kompletteras expertrådet av unga »utexaminerade«, det vill säga tidigare pristagare. Tävlingen omfattar olika kategorier: prosa, poesi, essäistik, dramatik, fantastik och barnlitteratur. Det finns en kort lista med hundra namn och en jury tar fram »semifinalen«. Medlemmarna utgörs vanligen av de största namnen inom samtida rysk litteratur.

Finalisterna, som brukar vara mellan tjugooch tjugofem personer, inbjuds till Moskva från olika regioner i Ryssland och från andra länder för att delta i vad som kallas »Debutveckan«. För dem organiseras föreläsningar, undervisning i masterclasser och framträdanden på litterära klubbar i Moskva. Veckan äger rum under första hälften av december och avslutas med en högtidlig ceremoni då pristagarna koras, vilket är en av den litterära säsongens viktigaste händelser. Prissumman uppgår till 200 000 rubel (ca 85 000 kr). Vanligtvis utdelas fem till sju premier, beroende på antalet nomineringar. Dessutom publicerar den humanitära Pokolenijefonden finalisternas och pristagarnas alster i antologier och enskilda böcker.

År 2010 initierade Pokolenije ett nytt internationellt program för Debutpriset. Målsättningen är att presentera den nyaste ryska litteraturen för utländska läsare. Programmet omfattar översättningar av pristagarnas och finalisternas verk till de större utländska språken, utgivning av böcker (som denna) och att de unga författarna får delta i internationella bokmässor och festivaler. År 2010 utkom två böcker med översättningar till engelska och kinesiska. I planerna ingår ytterligare antologier på franska, tyska, italienska, spanska, japanska med flera språk. Eftersom antalet pristagare och finalister växer och deras nivå och skicklighet tilltar kommer den engelskspråkiga utgivningen att fortsätta.

I dag är en ovanligt begåvad generation på väg in i den ryska litteraturen. Det rör sig inte bara om tiotusentals kandidater till Debutpriset, utan även många andra som inte deltar i tävlingen. Man kan rentav tala om en ny våg av författare – ett sådant krafttillskott har den ryska litteraturen inte upplevt på länge. Denna generation som skriver på ryska bör verkligen uppmärksammas, såväl de enskilda författarna som företeelsen i sin helhet.

Pokolenijefonden grundades i februari 1996. I över femton år har den ägnat sig åt all möjlig välgörenhet i Ryssland. Den skapades ursprungligen för att bistå sjuka barn. Initiativtagare och ständig ledare för fonden är Andrej Skotj som är utbildad pedagog och numera ledamot av Ryska federationens statsduma. Till en början finansierade fonden kostsamma operationer av barn med medfödda hjärtfel. Men, som Andrej Skotj har uttryckt det, lusten att göra gott växer. Så omfattade fondens omsorg snart även åldringar, handikappade, barnrika familjer och

Stjärnor över Teletskoje

familjer utan socialt skyddsnät, veteraner från andra världskriget och andra krig, idrottsorganisationers barnverksamhet, offer för kärnkraftsolyckan i Tjernobyl och många andra.

I dag förser Pokolenije kliniker i ryska avkrokar med medicinsk utrustning och ambulanser, utrustar skolor med datorer, skänker traktorer och skördetröskor till lantbruksskolor och skaffar moderna bussar för de mest avlägsna bygderna. Fonden bygger och renoverar kyrkor, uppför ännu ett stort oftalmologiskt centrum, stöder barnhem och sponsrar juniorlandslaget i den så kallade Onko-olympiaden i Warszawa. Och nyligen gav fonden tvåtusén personbilar till veteraner från andra världskriget bosatta i Belgorodområdet. Andrej Skotjs humanitära fond renoverar även minnesmärket i Port Arthur (Lüshunkou) och andra minnesmärken som uppförts över stupade ryska soldater i hela Kina.

Utöver Debut har Pokolenije två prestigefyllda priser inom medicinens område. Ett har fått namn efter akademiledamöterna Aleksandr Bakulev och Vladimir Burakovskij och ges till hjärtkirurger, medan »Zdorovoje djetstvo« (Frisk barndom) tilldelas specialister på Ryska barnkliniken, där man behandlar barn från hela landet.

Olga Slavnikova är författare och ordförande för Debutpriset

Övers. Janina Orlov

När vi hade vadat över floden blev vi liggande på den varma sluttningen, ömsinta som efter att ha älskat, och pratade sakta. Vårt samtal bestod av en mening som vi betonade på olika sätt. »Om du vill, så liftar vi«, sa jag, precis som om det var Slavkas förslag och jag endast höll med honom. »Vi liftar, om du vill«, svarade han.

I själva verket önskade ingendera av oss någonting alls i den stunden. Vi låg på stranden med ryggarna mot vägen och torkade våra jeans som blivit våta när vi vadade över. Lite nedanför oss, gömt av videsnåren, flöt Tjulysjmans vatten nästan ljudlöst förbi. Två grå skönheter, två tranor, cirklade trumpetande ovanför oss och landade på stranden en bit längre ner vid strömmen varifrån de med intresse beskådade gästerna som kommit till deras tysta, obebodda värld.

Tre dagar tidigare hade vi bott på den andra stranden hos gästvänliga skogvaktare som arbetade inom naturreservatet Altaj. De var tre riktiga ryska kraftkarlar som bjöd oss på borsjtj ur burk och en mängd olika skrönor om tajgan, bara för att vi skulle stanna hos dem och lätta upp deras enformiga tjänstgöring. Till dessert fick vi varje dag historier om sammanstötningar med de lokala virkestjuvarna. Det fördes ett utdraget, brutalt och ohederligt krig mellan två jämnstarka parter: de välbeväpnade skogvaktarna och de altajska jägarna som smög sig in på det förbjudna området. Skogvaktarna hade inga som

Huset på andra sidan ödetomten

ingen åkte på den. Skogen slumrade till vänster om vägen. Ett fält slumrade på höger sida. Under isen slumrade en flod någonstans i fjärran.

På vägen gick en man som var vaken. Han såg ut att vara kring de fyrtio, gråstänk syntes i det svarta håret som om snön över skogen och fältet även hade fallit på honom. Han var inte klädd för årstiden: en säckig, grön vindjacka, under den en tröja på bara överkroppen, också tröjan för stor. Mannen sjöng eller visslade en melodi, kanske var det ett munspel – vem vet vad man hör? Och i handen höll han ett nedrivet, hopknycklat papper, matt av lim. Som om mannen hade slitit ner en kungörelse någonstans.

... Längs samma väg, från staden, kom en gammal biker på sin motorcykel. I nitad läderjacka, stål hjälm och med Karl Marx-skägg. När han fick syn på vandraren längre fram på vägen sakta de han inte in förrän mannen ropade och höjde en hand. Utan brådska körde bikern fram och stannade motorcykeln.

Bikern frågade:

»Vart ska du?«

»Härifrån«, svarade mannen.

»Som en flyttfågel, eller?«

»Ja, precis.«

»Så vart ska du någonstans?«

»Vart ska du?«

»Söderut.«

»Då ska vi åt samma håll.«

Övers. Ola Wallin

... huset hade alltid stått där, så länge sovstadens vita höghusväggar sträckt sig mot skyn, lika »alltid« som en kulle höjer sig över landskapet eller en ravin skär genom det; det var som om hela tidevarv hade blivit till sten där borta i lugnet på andra sidan ödetomtens hårda solblekta plan. En gång i tiden hade det stått fler, lika gamla hus där höghusen nu reste sig, men dem hade tidens vågor, slamgula som översvämningsvatten, för länge sedan slagit in över och spolat bort... På sin tid, när de nu försvunna trevåningsfastigheterna av rött tegel varit nybyggda, hade de varit stads kvarter – men där det sista av dem nu stod, sida vid sida med sina barnbarnsbarn, såg det mest av allt ut som den sista resten av någon sedan länge förfallen by. Det hade blivit gråbrunt och satt sig, på dess sluttande blecktak hade den lynniga vinden blåst upp så mycket stoft att det med åren förvandlats till jord; och i denna fann en grön mossa näring att växa.

Huset skildes från nybyggena av en bred och livlös plan, som i sin tur avgränsades av ett gammalt stängsel, vars grå nät förde tankarna till nätet som brukade spännas över sängarnas på de obekväma sängarna på barnläger och vilohem. Men det var inte runt huset man en gång i tiden satt upp detta staket, utan runt själva den väldiga platta och makadamtäckta ödetomten, som såg ut att ha varit tänkt att bli en fotbollsplan eller jättelik lekplats. De nyinflyttade hade rivit upp staketet på sin sida och

byggt garage där; men i stället för att placera de små metallskjuln direkt på ödetomten hade de valt att använda sig av den befintliga lekplatsen. Den låg förresten närmare till.

Den del av staketet som klarat sig reste sig nu framför det ensamma huset likt ett taggtrådsstängsel. Där bakom hade man fri sikt över ett kallt fält, som nästan inte skilde sig alls från ödetomten, ända fram till den grå förortsskogens bryn, som hade alla skäl att avundas den grönskande kraft som skockade sig längre in, kring det fallfärdiga huset. Lönnar och askar äldre än det mörknade teglet tornade upp sig nära tre gånger högre än de låga väggarna; de höga akaciaruggarna nådde ända upp till taket, och på våren slog de ut i vita och gula snödrivor . . . På vintern kunde man se hela huset avteckna sig mellan molnen av snö som lagt sig till rätta på de svarta grenarna: det var flagnat och fallfärdigt och inte det minsta skrämmande. Men på sommaren doldes det nästan helt och hållet av träden, och bakom den frodiga smutsiga grönskan, genom vilken det mörkröda murverket och de färglösa fönstren här och där kikade fram, var huset skräckinjagande.

Och var och en var fri att befolka det med spöken helt efter egen smak. I huset på andra sidan ödetomten bodde det spöken och knarkare, utelligare, satanister och huldror. På betonggolvet i ett av rummen på andra våningen, belamrade med gammalt bråte, sades det finnas ett pentagram, tecknat i blod, i vars mitt det skulle ligga ett kattskelett med avhuggna tassar och bortplockad ryggrad. Att det inte var ett människoskelett gjorde det hela desto trovärdigare. Bossen för det lokala slöddret skröt vitt och brett om att han själv varit inne i huset på andra sidan ödetomten och där sett spåren efter något slags fruktansvärd ritual.

Han hade naturligtvis aldrig satt sin fot där.

En dag hade huset fyllts av tremenider – det vill säga andarna efter *delirium tremens* som bragt sina herrar om livet i förtid, och som nu var dömda till evig saknad. Där de satt på golvet såg de ut som till en tiondel ihopkrympta versioner av de stackars fyllona själva, iförda deras dödsskrud. Somliga andar var i full mundering, med vita innetofflor och en eller annan svid, medan andra, som slösat sin ömhet på de arma luffarna, fick nöja sig med cellofan . . . Bland dem fanns det även tremenidinnor.

Ibland hände det att tillfälliga förbipasserande halkade av berättarens tunga och kikade in i huset – och där satt tremeniden vaggande fram och tillbaka och gnydde stilla medan han med sina blåfrusna små händer sopade över golvet och försökte övertala honom att en gång för alla spola kröken.

Historierna om tremeniderna satt särskilt bra ihop med en sup.

Men allra sorgligast var den tristaste tanken av alla – nämligen den att de enda som bodde där i huset på andra sidan ödetomten var ensamma, bortglömda gamlingar. Som lyssnade på en skraltig gammal radio med bara en enda kanal och läste om femtio år gamla tidningar, försåvitt de inte var blinda, sugande på någon stenhård skorpa – allt medan fastighetskontoret bara väntade på att de skulle dö, eftersom det skulle bli enklare, lugnare och billigare än att avhysa dem från det sedan länge rivningsfärdiga huset.

Var och en kunde också verkligen se att rutorna var hela i de smala fönstren. Och tittade man för noga och länge kunde man få för sig att det inte var tomt bakom dem, att det inte bara var kala väggar med flagnande tapeter som skymtade där inne, utan någons gamla möbler och den vitaktiga silhuetten av billiga

ljuskronor. Visserligen var det ingen som kunde komma ihåg om de gamla vädringsfönstren någonsin hade slagits upp eller ljuset tänts i fönstren på huset på andra sidan ödetomten; men det var heller ingen som kunde svära på att det aldrig hade hänt. Det var aldrig någon som kikade ut ur huset, och inte ens till den närmaste busshållplatsen gick det någon stig. Och ingen hade sett någon skylt med gatunamn och husnummer; huset låg bortom alla gränder, vägar, gator och stråk.

Att gå dit och se efter hur det egentligen förhöll sig med någonting av allt detta var det ingen som fick för sig, inte ens om det gällde ett vad. Fast det var nog inte rädslan som var haken, utan vanlig hederlig lättja.

Det var i april. Mars hade varit varm – i själva verket hade det rått en sorts fadd vår ända sedan slutet av januari, som det ofta gör i stora städer. Snön var nästan helt borta, asfalten hade hunnit torka upp och bli ljus. Där det var oasfalterat hade gräset trängt upp genom smutsen, och överallt stod en fuktig, frisk och intensiv doft av nyvaknad jord.

Bussen suckade till och for iväg, och den ende passageraren som klivit av stod ensam kvar på trottoaren. Några busskurer hade ännu inte levererats till stadsdelen, en gul liten vimpel var allt som stack ut från lyktstolpen. Bussen stannade till som det anstod en sådan hållplats – den hann knappt mer än öppna och stänga dörrarna förrän den rullade vidare igen. Vad den här hållplatsen skulle vara bra för, så långt från bostadshuset och alldeles mittemot huset på andra sidan ödetomten, förblev en hemlighet.

Först stod passageraren kvar en stund bredvid lyktstolpen. Det var som om han, trots att han insåg det omöjliga i företaget,

försökte skärskåda huset från alla håll utan att själv röra sig ur fläcken. Sedan började han med osäkra steg gå fram mot det.

Det var en ung man, kutryggig och ljuslockig, smal över axlarna och lätt pussig i ansiktet – pussig på det där sättet som inte skvallrar om en alltför häftig livsaptit, utan bara om ett alltför mycket och koncentrerat sittande inomhus. Hade hans ögon varit klarare – inte till färgen, utan till den elektriska gnis-tans dans i pupillen – hade de varit ljusa; nu var de bara bleka.

Vad han sökte efter var ett internetkafé som hade satt in en platsannons i det lokala reklambladet. Han hade ringt på den. Utan att ens ha sett honom, bara på hans skorrande uttal, hade killen i andra änden bestämt sig för att den här kandidaten visst var »lite bakom«, men stället var fattigt och avigt beläget... I själva verket låg det en trehundra meter från den plats där den unge mannen nu stod, i en låg byggnad på botten av den väldiga brunn som bildades av artonvåningsblocken. Tillsammans med det låg det ett apotek, en djuraffär och en butik för kontorsmaterial. Höghusen skymde byggnaden helt och hållet, och kaféet var inte rikare än att huset på andra sidan ödetomten hade kunnat duga gott och väl åt det.

Killen trampade fram genom lervällingen med sina kängor; sedan övergick leran i kort spirande gräs och resterna av en asfalterad stig. Den våta och behagliga vårluften kom blåsande i byar, och bakom ryggen på honom dånade då och då en bil förbi; därför hördes inte den skrämmande tystnaden här...

Huset kom närmare och närmare. Det var större än det verkade på håll. De starka trädstammarna var behagliga att se på, och den unge mannen sträckte till och med ut handen mot en som stod särskilt nära stigen och strök över den med sin mjuka handflata. Han hittade ingen skylt på huset. Förmodligen hade

de helt enkelt inte hunnit beställa någon, och han bestämde sig för att kika in i båda trappuppgångarna: kaféet låg förmodligen nere i källaren.

Av någon anledning valde han inte den närmaste ingången, utan den bortre. Där stod det en nyponbuske och resterna av en murken bänk; men kanske var det själva dörren, vilken verkade mer solid och levande, som avgjorde hans val.

Men väl framför den hejdade han sig. Först nu kom tystnaden – det var som om han hade klivit rakt in i den. Ljuden från den närliggande vägen hördes inte hit. Med förvåning och inte utan en viss vämjelse märkte han att allt hade blivit liksom klibbigt – dörrvredet av trä, den gamla asfalten under fötterna, ögonfransarna, till och med tankarna, som rörde sig långsammare och motvilligare än de brukade. Men så öppnade han ändå dörren – han fick lov att rycka i den innan den gav med sig – och klev in.

Här fanns det inget kafé, inte den minsta antydning om det, men på något sätt visste han ändå att han redan hade funnit vad han sökte. Vad det var han skulle finna i det främmande huset visste han inte, och en grumlig rädsla steg upp inom honom, men hans känslor var alldeles för långsamma nu, och den hann aldrig mogna till ett beslut. Hans sista tanke var att han måste ställa upp dörren, eftersom lamporna i trappuppgången naturligtvis var krossade. Men dörren vägrade envist att öppnas på vid gavel – och det var ingen övernaturlig kraft som drog igen den, utan en kraftig gammal fjäder – och han fick ge sig. Dörren slog igen.

Han stod på den lilla plätten mellan dörren och den korta halvtrappan upp till första våningen. Det var tyst i huset, men inte dödstyst, utan så som det är tyst någonstans där folk ligger

och sover. Hörseln förmår inte uppfatta den ljudlösa andhämtningen genom de tjocka väggarna, men det sjätte sinnet fångar upp någonting, vad det nu kan vara – den omärkbara värmen från de levande kropparna, skuggorna av deras drömmar, hur deras puls slår – och vet säkert att här finns det människor . . . Det var mörkt och dävet i trappen, men det rådde ingen tvekan om att det bodde folk här.

Han såg sig om på de solkiga vitgröna väggarna och lade handen på ledstången, som för länge sedan varit målad i en rödbrun färg; han förstod att han tänkte gå upp för trappan. Vart visste han inte, han kunde ju knappast förvänta sig att hitta någon panoramabalkong i ett trevåningshus som detta . . . Medan denna tanke dök upp och försvann igen mellan öronen på honom hade han redan hunnit gå upp för de första trappstegen.

Så hördes det steg. Han hann inte bestämma sig för om han skulle rycka till eller hålla andan förrän en flicka i fyraårsåldern kom nertrippande från andra våningen i bara trosorna. Hennes strama svarta små flåtor spretade åt olika håll och glänste som inoljade, i händerna på henne hoppade en stor badboll, lika rund som hennes lilla mage. Flickan gav honom en allvarlig blick och gick mot dörren.

»Vänta, du kan inte gå ut sådär naken!« utbrast han ofrivilligt. »Du kommer att bli förkyld.«

»Vafföde?« sa den lilla med basröst. »De e ju vamt. Titta själv!«

Av någon anledning följde han inte med henne ut, utan sprang i stället upp på avsatsen mellan våningarna och tittade ut genom det dammiga igengrodda fönstret.

Ödetomten var borta.

Det var inte ens april längre, utanför det smutsiga fönstret

var det en strålande julidag, på bänkarna satt mammor i rader och stickade och ropade på sina telningar, som for fram och tillbaka över den lilla gårdsplanen, inramad av buskagens svala grenverk.

Det var en inbjudande anblick: allting såg så rätt, så verkligt ut, tusenfalt verkligare än ödetomten och garagen, att det gjorde ont i honom; och blänken av sommarsol som letade sig in genom den grumliga rutan tvingade honom gång på gång att blinka.

»Ja vet vem du e«, hördes basrösten bakom honom. »Du e fabbo Andej på tredje våningen. Du e han kibenetiken.«

Han vände sig om och ryckte likväl till av överraskning. Det var samma flicka som stod där bakom ryggen på honom igen, bollen hade försvunnit någonstans, hon såg på honom och blåste upp läpparna.

»Mhm«, sa han av någon anledning. Han hette verkligen Andrej, och han hade verkligen en examen i cybernetik, även om han inte bodde på tredje våningen, och verkligen inte här.

I nästa ögonblick började han betvivla detta. Och i ögonblicket därpå slutade han tvivla igen.

Andrej stod kvar vid fönstret en stund till och betraktade trappavsatsen. Hans redan från början svaga förvåning var nu som bortblåst och ersatt av en allt fastare förvisning om att detta otänkbara var det naturligaste som hade kunnat hända här denna dag. Någon skräck kände han inte. Han hade blivit mer uppskrämd av ett helt vanligt övergivet brandhärjat hus, för att inte tala om kaféet som han hade tänkt söka jobb på.

Sedan tänkte han att det var dags att gå. I samma stund greps han – och känslan var starkare än någonting han någonsin känt förut – av en sådan längtan efter att få stanna kvar att han bor-

rade in fingrarna i den flagnande putsen i fönsterkarmen; det kändes som om en främmande dystert vilja försökte släpa tillbaka honom med våld.

Så förstod han med ens att han var fri att själv bestämma; det som nu omgav honom var varken en lockande hägring eller en oväntad gåva, det bara fanns. Den fördömda rätten att välja tillhörde honom, på samma sätt som rätten att andas . . .

Och på ett ögonblick fick hans vägran att återvända alla de tre våningarna i huset på andra sidan ödetomten att ta fast form, tillsammans med en handfull omgivande gator, prunkande av grönska; och i samma stund visste han att dörren *ut* fanns i affären i glasburen runt hörnet – han behövde bara gå dit, ta tag i handtaget och förtvivlat, av all kraft önska sig tillbaka.

Han gick dit.

I glasburen köpte han sig lite bröd, morötter, korv och mineralvatten. Han betalade sömngångaraktigt, utan att ens lägga märke till hur mycket eller med vad, och gick tillbaka till huset. Lägenhetsnycklarna hittade han i byxfickan.

Fortfarande i samma halvt drömska tillstånd gick Andrej runt i lägenhetens två rum och kök; han kände på de gamla möblerna, som väckte främmande – hans egna – minnen till liv: hur han köpt dem, hur han sovit på soffan, hur han bränt hål på köksbordet med en cigarett. På samma vis kan algebraiska formler som man trott vara bortglömda för alltid vakna till nytt liv bara man slår upp den nötta gulnade matteboken igen – och med dem matematiklärarinnans inrökta röst, den dystra linoleummattan som luktade golvtrasa, den dumma uppsynen hos ens bänkgranne.

Han levde några dagar. Andrej var medveten om detta på ett sätt som man sällan är. »Jag levde några dagar där och där«, eller »jag levde några dagar si och så«, men aldrig bara »jag levde«;

förmodligen var denna känsla annars förbehållen sjuka och sol-dater . . . Det var som om han med möda släpade sig fram genom rum och tid, som om han gick utmed gränsen mellan dröm och verklighet. Som i en dröm gick han och handlade, läste, städade och lagade sina enkla ungarlarmiddagar, lugn och tillfreds med allt. För varje gång han var på väg att vakna blev hans vägran att återvända allt hetare, men likväl ansträngde han sig för att förstå vad som hände – av gammal vana snarare än för att han verkligen ville det.

Sedan tog semestern slut.

Och ur hans vägran föddes det ett institut, där han arbetade. Dörren ut fanns nu plötsligt där i stället, i andra änden av den lilla staden, i form av dörren till en förrådsskrubb där man förvarade hinkar med intorkad målarfärg och allsköns bråte, det enda man behövde var att önska sig . . .

En dag stötte han i trappan ihop med en flicka i timglas-klänning och vita skor. Hennes lätt krusade svarta hår glänste precis likadant som på den runda tultan som han hade mött i trapphuset den där första minuten av sitt liv. Men den lilla hade ju inte kunnat gå och bli vuxen på den månad som gått, och därför var hon snarare något slags syskonbarn eller kusin till Julia. Han tänkte att han måste fråga Julia om saken, men glömde hela tiden bort det.

De höll varandra i handen och satt tillsammans i fönsterkarmen. De gick till parken eller till Kulturhuset. Det visade sig att hon plötsligt fått för sig att hon prompt måste träffa släkten och störtat iväg till Moskvatrakten ända bortifrån Izjevsk. De bestämde sig för att det måste vara ödet.

Nu var han gift. Mellan raderna i sin avhandling såg han lägenheten, där gick det runt en vacker kvinna. Lägenheten dof-

tade milt av nylagad mat och ren och fräsch kropp. Nu fanns dörren i Jalta, på ett murrigt litet kafé långt från havet.

Snart åkte de till Sotji.

Drömmen fortsatte och fortsatte, men nu hände det allt mer sällan att han vaknade till. Han hade mycket att stå i. Julia blev sjuk, han själv blev sjuk, i lägenheten gick något slags faster till Julia runt och muttrade och styrde och ställde. Helt oförhappandes lade han avhandlingen på hyllan sedan han snott ihop en artikel i ett ämne som låg långt utanför hans fack. Artikeln fick mycket beröm, och rentav ett pris, som han till sista öret slösade upp på en present till sin hustru. Det var första gången i sitt liv han hade gått in till en juvelerare.

Det hade inte varit det minsta otäckt.

För nästa pris bättrade han på sin elektroniska databehandlingsmaskin. »Speedade upp laptopen«, hörde han en nästan bortglömd människas röst i minnet, och Andrej viftade irriterat bort de enerverande icke-ryska orden. Han hade en databehandlingsmaskin för personbruk, stor som ett kylskåp, vars prestanda emellertid gjorde en angenämt överraskad. Nätet – med bulgariska, polska, tyska och en hel drös andra sidor, men inte en enda engelskspråkig – hade han tillgång till via en separat linje, som han hederligt betalade sina två rubel och femtio kopek i månaden för.

Medvetandet om att han betydde någonting i denna värld fördrev det hunsade uttrycket från hans ansikte, i hans ögon brann nu den torra låga som är karakteristisk för äkta män. Han hade börjat ägna sig åt sport, och det var med stolthet som hans hustru tog honom under armen när de var ute och gick med vagnen tillsammans i parken.

Televisionen såg han aldrig på, men Julia brukade slå på radion medan hon gick och stökade i hemmet. För det mesta hörde han den inte, det var en av egenheterna med denna dröm: somliga saker uppfattade han klart och tydligt, som om de varit alldeles verkliga, medan andra från och till helt enkelt inte fanns för honom, som till exempel radion eller partimötena. Men efter hand som han genomsyrades av denna tillvaro tog han in mer och mer av den: radion berättade om prospektering av naturtillgångar, om stötarbetet på kolchozerna, om byggandet av rymdstationen »Mir-2«, och om en tilldragelse, lika ofrånkomlig som kommunismens förverkligande och lika ljuv som ett efterlängtat bröllop – den första bemannade resan till Mars.

När han vaknade upp för vilken gång i ordningen förstod Andrej att han levde i Sovjetunionen.

Han sprang upp från stolen, det var första gången någonting i drömmen slagit honom med häpnad. Hans hustru hade gått till affären, och fastern och lillan tillbringade somrarna på landet, därför var han ensam hemma. Han vankade fram och åter i den lilla lägenheten, lätt darrande: än var det som om möblernas och väggarnas konturer var stadda i upplösning och på väg att smälta, så att de avslöjade ett färglöst ingenting genom vilket man anade en blind tegelvägg och ett tomt mörker; än blev allt omkring honom med ens så granitfast sant att han själv blev till ett spöke.

Det var någonting här som inte var på riktigt.

... affärerna utan varubrist, skämda matvaror eller köer. Generalsekreterarens okända efternamn. »Mir-2«. De europeiskt rena gatorna, som han redan vant sig vid, och den kompromisslösa Ekologiska kommissionen. Nätet, personatorerna med den kolossala prestandan.

Det var alltför bra för att vara verkligt. Till och med i en alternativ verklighet.

Han gick fram till sitt låsbara bokskåp, där han bevarade litteratur belagd med restriktioner. Han hade bara några få böcker av detta slag: Bibeln, Tao Te Ching, Daniil Andrejevs *Världens ros*, en *Religionernas historia* i fyra praktband, Aleksandr Solzjenitsyns *Samlade verk*, som han funnit så tråkiga att han inte ens läst ut dem; han var långt ifrån som Kolja, som enligt ryktet samlade på sig nära nog allt som censurmyndigheten släppte igenom för myndiga och mentalt friska personer, inklusive *Historien om O* och handböcker i svart magi . . .

Andrej stod framför det vidöppna skåpet, utan att ha tagit ut en enda bok, och tänkte att det här var första gången i hela sitt liv som han hallucinerade. Han hörde röster, precis som om någon satt och läste någonstans. Den ena rösten kände han igen varje gång den återkom: en ojämn och lite förskrämd röst som påminde om hans egen, men ändå var någon annans. De andra – eller snarare: den andra, den bara ändrade sig från gång till gång – talade egendomligt oberört och långsamt, som om de till hälften talade med sig själva:

»Vad är det här, vad är det här för nåt?« frågade den nervösa rösten.

»... någonstans bland myriaderna av möjliga universa finns det en plats där döda länder finner vila«, löd det eftertänksamma svaret.

»Men nåt sånt här land har det aldrig funnits!« utropade den första rösten. »Det är ett välvilligt påfund, ett spöke efter någons dröm. Och inte är det mycket till vila heller«, tillade den tystare. »Här skrivs det böcker och grävs efter naturtillgångar och flygs till rymden . . .«

»Kanske kan vila se ut på många olika sätt . . . « Hans samtalspartner ryckte på sina osynliga axlar och började avlägsna sig.

»Men vad *är* det här då?»

»Kanske är det en plats gjord enkom för dig . . . « Den andra rösten gav inte svar, utan föreslog bara olika varianter. »Av dina egna drömmar och önskningar. Eller av någons outgrundliga visa vilja . . . «

»Det här har jag aldrig drömt om. Jag drömde om att vinna en massa pengar eller en lägenhet. Att ordna jobb på nåt stort företag. Jag har aldrig drömt om ett ideal-Sovjetunionen som aldrig funnits!»

»Du gick in i ett brandhärjat hus«, sa en ny röst, metallisk och hånfull. För ett ögonblick fick Andrej för sig att den var en kvinnas. »Du fick en balk eller tegelsten i huvudet. Försök minnas, du råkar inte ha sett en lång vit korridor med exempelvis ett vitt ljus i slutet?»

»Jag är inte död!»

»Döden finns över huvud taget inte«, sa den första rösten mästrand, plötsligt tillbaka i samtalet.

När Andrej skulle stänga skåpet igen kom en fras som inte uttalades av någon av rösterna utflygande likt en mal.

»Allt gott som tänkts ut av människor upprepas i himmelen; och det är detta som är paradiset.«

»Men jag är ju inte död«, sa han högt med pannan stödd mot dörrens faner. Händerna vred automatiskt om nyckeln. »Jag har ju inte dött.«

Och hjälplöst och dovt upprepade han den upprörda röstens ord.

»Vad *är* det här då?»

Och så hände det. En dag fick han lust att återvända, en häftig och ursinnig lust, och än en gång var det dörren till hans eget hus som var den rätta dörren ut; och han tog ett kliv . . .

. . . Ovanför huvudet på honom öppnade sig en himmel, mörk som ett åskmoln, men klar och molnfri – den hade bara denna särskilda färgton, som bara bryter fram om våren. Så var det då vår här, liksom den där andra gången, när han hade försvunnit, men det här var ett annat års vår.

Huset på andra sidan ödetomten fanns inte längre. Det hade inte visat sig vara någonting övernaturligt med det, en dag hade det kommit människor och grävmaskiner och rivit det, och på platsen där det stått hade man uppfört ett nytt hus, ett skrytbygge täckt av satellitparaboler och omgivet av bräckliga plantor till träd. Marken under hans fötter hade fjättrats i nylagd asfalt, en bit bort stod några fattiga rosor och dammade i en urna, där bortom reste sig en betongmur.

Bortifrån muren kom två personer emot honom – dels en privatvaktare, dels en kvinna, överdådigt och onaturligt klädd, som om hon just stigit ner från catwalken. Två vidunder till mastinohundar drog henne bakom sig, krampaktigt höll hon fast i deras koppel med sina små händer. Naglarna var förlängda och hade samma smutsröda färg som hundarnas tungor.

När hon gick förbi honom gav hon honom samma blick som man ger en vägstolpe eller en bänk; sedan uppslukades hon av trappen och ryckte med sig hundarna som högljutt nosade efter honom. Åthutningarna från livvakten hörde Andrej inte längre.

. . . han hade känt igen hennes ansikte: vackert, gyllene mörkhyat, inramat av glänsande svart hår. Det hade varit hans hustrus ansikte.

Han greps av sådan lust att återvända att det svartnade för

ögonen och ringde i öronen på honom, och de vita och en gång så välbekanta husväggarna på andra sidan muren förvandlades till det vita munskyddet hos en läkare, ovanför vilket två uppmärksamma himmelsblå ögon sken ikapp med solen . . . solen i fönstret på intensiven, som fick ögonen att tåras på honom.

»Dra för fönstret!« hörde Andrej, och de blå ögonen försvann: läkaren hade vänt sig bort.

»Nej . . . nej . . .«, viskade han svagt, nästan ljudlöst. »Gör inte det . . .«

Badande i solljus kunde han sedan höra brottstycken av det dämpade samtalet på andra sidan dörren. Julia kvittrade någonting ohörbart genom tårarna, läkarnas röster var lägre och långsammare, och han kunde urskilja orden »en framstående vetenskapsman . . . naturligtvis . . . överansträngning, tidig infarkt . . . sånt händer nuförtiden . . .«

Han somnade med ett leende.

Dörren fanns kvar, men nu var den dörren till ett av utrustnings-skåpen på en månbas; men det bekom honom inte att utgången var så otillgänglig.

Nu levde han i huset på andra sidan ödetomten.